

СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ ЗА ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНИМ ПІДХОДОМ

SECURITY SUPPORT SYSTEM OF THE COMMERCIAL BANK ACCORDING TO A VALUE-ORIENTED APPROACH

УДК 336.71

Родченко С.С.

старший викладач кафедри
фінансово-економічної безпеки,
обліку і аудиту
Харківський національний університет
міського господарства
імені О.М. Бекетова

Rodchenko Svitlana

Kharkiv National University of Municipal
Economy named after O.M. Beketov

Банки постійно зазнають впливу значної кількості загроз, як внутрішніх, так і зовнішніх, тому питання безпеки банків не втрачає своєї актуальності, адже банківська діяльність та її система зачіпають усі сторони життєдіяльності суспільства, прямо чи опосередковано стосуючись усіх учасників ринкових відносин. Перш за все питання безпеки банківської діяльності зачіпає інтереси власників банків та їх акціонерів, а також їхніх клієнтів, користувачів банківських послуг. Стосується вона не в останню чергу і партнерів по бізнесу, і персоналу банків, тому питання безпеки банку залишається надзвичайно актуальним. Новим та малодослідженим підходом до забезпечення безпеки банку є підхід, що ґрунтується на застосуванні показників вартості банку, а саме вартісно-орієнтований підхід. У статті на основі детального вивчення трактувань вченими та практиками поняття «система забезпечення безпеки банку» запропоновано власне визначення. Розроблено схему побудови системи забезпечення фінансової безпеки комерційного банку за вартісно-орієнтованим підходом та алгоритм її функціонування.

Ключові слова: банк, вартість, вартість бізнесу, система, безпека, система забезпечення, вартісно-орієнтований підхід.

Банки постоянно подвергаются воздействию значительного количества угроз,

как внутренних, так и внешних, поэтому вопрос безопасности банков не теряет своей актуальности, ведь банковская деятельность и ее система затрагивают все стороны жизнедеятельности общества, прямо или косвенно касаясь всех участников рыночных отношений. Прежде всего вопрос безопасности банковской деятельности затрагивает интересы владельцев банков и их акционеров, а также их клиентов, пользователей банковских услуг. Касается она не в последнюю очередь и партнеров по бизнесу, и персонала банков, поэтому вопрос безопасности банка остается чрезвычайно актуальным. Новым и малодослідженим підходом к обеспечению безопасности банка является подход, основанный на применении показателей стоимости банка, а именно стоимостно-ориентированный подход. В статье на основе подробного изучения трактовок учеными и практиками понятия «система обеспечения безопасности банка» предложено собственное определение. Разработана схема построения системы обеспечения финансовой безопасности коммерческого банка по стоимостно-ориентированному подходу и алгоритм ее функционирования.

Ключевые слова: банк, стоимость, стоимость бизнеса, система, безопасность, система обеспечения, стоимостно-ориентированный подход.

Banks are constantly exposed to a significant number of threats, both internal and external, so the issue of bank security does not lose its relevance. After all, banking activity and its system affect all aspects of the life of the society and have a direct or indirect relation to all participants in market relations. First of all, the issue of bank security affects the interests of bank owners and their shareholders, as well as their clients, users of banking services. It also concerns business partners and bank staff. Therefore, the issue of bank security remains extremely relevant. Modern economic conditions have actualized the problems of ensuring bank security. Research on the problems of securing the financial security of banking institutions was the subject of many scientific researches. The analysis of economic literature allows us to distinguish different viewpoints of scientists about methods and tools for securing the bank: by managing resources, financial results, constructing an organizational and economic mechanism, introducing measures of state regulation of the activities of banking institutions, etc. The new and underdeveloped approach to ensuring bank security is an approach based on the application of bank value indicators, a value-oriented approach. Value-oriented management is a fundamental theory of modern management, based on the principles of cost management of the bank. Proper and effective application of methods, tools and principles of value-oriented management depends on understanding its internal content. The value-oriented approach to the bank's management is aimed at achieving the growth of the value of the banking institution. Since the cost of the bank depends directly on the efficiency of its activities, liquidity, stability, which in turn affects the level of bank security, we can conclude that the value of the bank is closely related to the level of its security. In the article, on the basis of a detailed study of scientists' and practitioners' interpretations, the author proposes an own definition of the concept "security support system of the bank". The algorithm of functioning of the system of financial security of the commercial bank is developed.

Key words: bank, cost, business value, system, security, security system, value-oriented approach.

Постановка проблеми. Зміцнення національної безпеки держави, її позицій на міжнародному ринку, забезпечення її незалежності та економічного зростання не в останню чергу залежить від стійкості та безпеки банків. Завданнями банківської системи є стабілізація грошово-кредитної системи, налагодження руху фінансових ресурсів на всіх рівнях, забезпечення конвертованості національної валюти, фінансування держави, бюджету та підприємств, підтримка інвестиційних процесів у країні, здійснення кредитування.

Питання безпеки комерційного банку залишаються надзвичайно актуальними. Підхід до забезпе-

чення безпеки комерційного банку, що ґрунтується на застосуванні показників вартості банку, – це вартісно-орієнтований підхід. Вартісно-орієнтований підхід до управління банком спрямований на досягнення зростання вартості банківської установи. Оскільки вартість банку безпосередньо залежить від ефективності його діяльності, ліквідності, стійкості, що впливає також на рівень безпеки банку, можемо дійти висновку, що вартість банку тісно пов'язана з рівнем його безпеки.

Виходячи з вищевикладеного, зазначаємо, що забезпечення фінансової безпеки за вартісно-орієнтованим підходом полягає в максимально ефек-

тивному використанні капіталу через зростання його вартості, тобто вигода від вкладеного інвесторами капіталу повинна перевищувати вигоду від вкладення з аналогічним ризиком.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Банківська система загалом та кожен банк зокрема потребують створення такої системи забезпечення безпеки, яка б дала змогу вистояти в мінливому сьогоденні, зберегти ліквідність та платоспроможність, розробити засоби завчасного виявлення та попередження загроз, а також ліквідації негативних наслідків уже наявних загроз.

Зважаючи на теоретико-методичні підходи до трактування сутності поняття «система забезпечення безпеки банку», можемо розділити науковців на дві основних групи.

До першої групи належать усі науковці, які під системою забезпечення безпеки банку розуміють сукупність функціональних складових за різними напрямками діяльності банку, які забезпечуватимуть захист і протидію загрозам з усіх боків [1, с. 49; 3; 5; 6; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 14; 15; 16]. На жаль, найчастіше розглядають структуру системи забезпечення економічної безпеки банку, виділяючи в ній серед інших структурних елементів функціональну складову.

Б.В. Шпильовий розглядає фінансово-економічну безпеку банку, представляючи її як сукупність підсистем, пов'язаних із кредитними, валютними, розрахунковими, інвестиційними операціями, а також операціями, пов'язаними зі збиранням, обробленням, зберіганням, використанням та попередженням псування, підробки та викрадення інформації як із застосуванням техніко-технологічних ресурсів, так і без них. Особливої уваги, на його думку, заслуговує забезпечення безпеки операцій, що проводяться банками з платіжними документами та формуванням системи захисту банку й результатів його господарської діяльності від шахрайських та злочинних дій з боку сторонніх осіб та співробітників банку [4, с. 634].

Якщо перша група науковців більше зосереджує свою увагу на характеристиці безпеки банку через її функціональні складові, то друга група науковців під системою забезпечення безпеки комерційного банку розуміє сукупність механізмів та засобів зміцнення безпеки банку.

Водночас дехто з них робить акцент на призначенні, меті цієї системи. Наприклад, Н.І. Гавловська та Є.М. Рудніченко під системою безпеки банку пропонують розуміти сукупність необхідних взаємопов'язаних елементів, діяльність яких спрямована на протидію реальним або потенційним внутрішнім і зовнішнім загрозам та ризикам задля захисту інтересів банку й створення безпечних умов його функціонування та розвитку.

При цьому Б.В. Шпильовий, визначаючи систему безпеки банку, наголошує на її елементах.

Зокрема, на його думку, система фінансово-економічної безпеки банківської установи повинна включати такі обов'язкові елементи, як об'єкти та суб'єкти економічної безпеки банку, підсистеми економічної безпеки, принципи, на яких повинна будуватися система фінансово-економічної безпеки, механізм управління фінансово-економічною безпекою банку [4, с. 636].

Більшість же науковців поєднує ці ключові поняття, визначаючи систему забезпечення безпеки банку, хоча виділяє різні структурні елементи системи [2; 7, с. 136].

Таким чином, пропонуємо під системою забезпечення безпеки комерційного банку розуміти сукупність об'єктів, суб'єктів, принципів, функцій, методів оцінювання та механізму зміцнення безпеки банку, що підпорядковані спільній меті та поставленим завданням попередження загроз і протидії ним, зміцнення позицій банку як на внутрішньому ринку, так і на зовнішньому, підвищення ефективності його діяльності.

Виходячи з цього, пропонуємо розділяти поняття системи безпеки банку як сукупності функціональних складових (перший підхід) та системи забезпечення безпеки банку як сукупності структурних елементів забезпечення безпеки банку.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення теоретичних засад системи забезпечення безпеки комерційного банку за вартісно-орієнтованим підходом, розроблення схеми побудови системи забезпечення фінансової безпеки комерційного банку за вартісно-орієнтованим підходом та алгоритму її функціонування.

Виклад основного матеріалу дослідження. У зв'язку з необхідністю прийняття фінансових рішень проблема забезпечення безпеки банку за вартісно-орієнтованим підходом є надзвичайно актуальною. Застосування вартості банку як чинника, що визначає рівень безпеки, є не випадковим, оскільки вартість банківського бізнесу тісно пов'язана з його безпекою. У праці [17, с. 98] автори зображають залежність безпеки банківського бізнесу від його вартості (рис. 1).

Автори визначають, що вартість банку двояко впливає на рівень його безпеки. З одного боку, зростання вартості банку сприяє підвищенню рівня його безпеки (через зростання активів, як наслідок, можливості протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам) (лінія I), а з іншого боку, зростання вартості підвищує рівень активності суб'єктів, що бажають змінити права власності на цю установу (як в законний, так і в незаконний спосіб) (лінія II).

В такому разі дії власника бізнесу повинні бути спрямовані на пошук такого оптимального співвідношення складових «вартість – розвиток – безпека», яке забезпечить можливість його ефективного функціонування в перспективі. При цьому за основу необхідно брати вартість банківського біз-

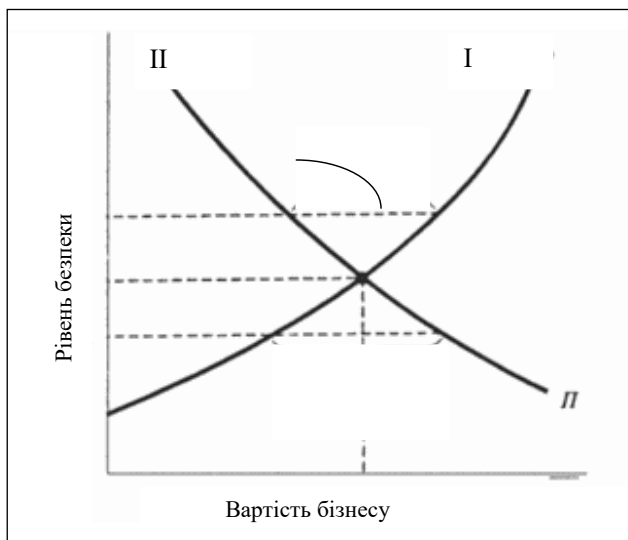

Рис. 1. Залежність безпеки банківського бізнесу від рівня його вартості

Джерело: [17, с. 98]

несу, щодо якої коригувати параметри розвитку та безпеки. Це пояснюється тим, що саме вартість є основою розвитку та безпеки, тобто за збільшення вартості підвищуються темпи розвитку та рівень безпеки [17, с. 99].

Суб'єктами системи забезпечення фінансової безпеки комерційного банку слід вважати окремих посадових осіб, відповідні служби банку та його керівників, Національний банк України, банківську систему, державні органи нагляду та контролю, які вживають заходів щодо зміцнення безпеки банку та підвищення ефективності його діяльності.

Задля створення сприятливих умов для ефективного функціонування системи забезпечення фінансової безпеки комерційного банку вона повинна виконувати низку функцій, серед яких С.М. Побе-режний, О.Л. Пластун, Т.М. Болгар, А.О. Єпіфанов, В.С. Домбровський та інші науковці виділяють:

- визначення потенційних проблем, до складу яких входять такі параметри, як ідентифікація проблеми, оцінювання її масштабів, визначення факторів, що привели до виникнення проблеми і можуть погіршити ситуацію;
- усунення проблем, тобто вибір необхідних важелів впливу на проблему, а також визначення методів її усунення;
- контроль результативності, тобто аналіз ефективності вжитих заходів і повторна перевірка наявності цієї проблеми;
- забезпечення ефективного фінансового управління шляхом використання відповідного фінансового інструментарію та специфічних методів фінансового управління.

Система забезпечення безпеки банку повинна посідати одне з ключових місць у системі управління банком для вчасного виявлення ймовірних ризиків і загроз, попередження їх появи та ефективної нейтралізації, що сприятиме оптимізації фінансового управління банком і підвищенню ефективності його діяльності. При цьому слід враховувати, що система забезпечення безпеки комерційного банку взаємодіє із зовнішнім середовищем, впливаючи на нього та зазнаючи зворотного впливу. Таким чином, схема системи забезпечення фінансової безпеки комерційного банку матиме такий вигляд (рис. 2).

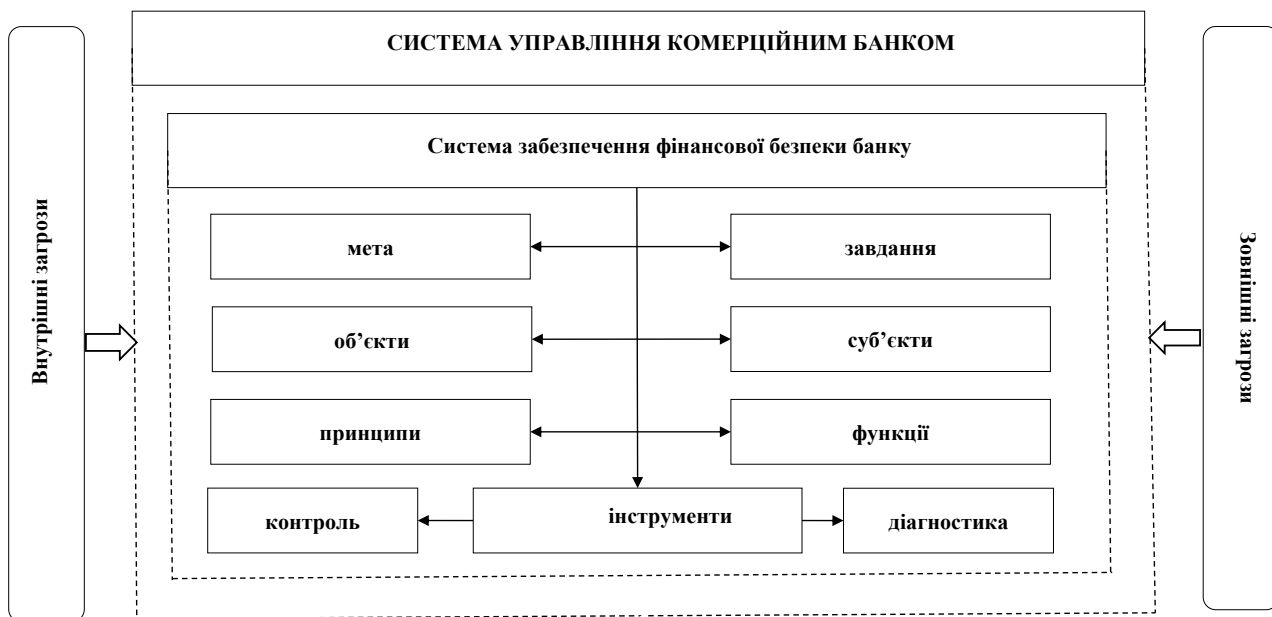

Рис. 2. Система забезпечення фінансової безпеки комерційного банку

Джерело: авторська розробка

Рис. 3. Система забезпечення фінансової безпеки комерційного банку за вартісно-орієнтованим підходом

Джерело: авторська розробка

Система забезпечення фінансової безпеки за вартісно-орієнтованим підходом потребує введення ще одного ключового елемента, а саме оцінювання вартості банку, що передбачає врахування вартісного підходу під час формування кожного елемента системи. Таким чином, основною метою системи забезпечення фінансової безпеки банку має бути зміцнення безпеки через нарощування вартості капіталу банку, недопущення її зниження як основної цінності й мети діяльності. Окрім того, оцінювання вартості банку є структурним елементом системи управління банком, тому вона є також єднальною ланкою зазначених систем (рис. 3).

Ефективне функціонування системи забезпечення фінансової безпеки комерційного банку передбачає проходження певних етапів, серед яких слід виділити:

- постійне збирання даних та діагностику фінансового стану банку, можливих ризиків і загроз, рівня фінансової безпеки;
- розроблення та застосування системи необхідних превентивних та антикризових явищ;
- контролювання за виконанням прийнятих рішень;
- оцінювання ефективності роботи системи;
- вдосконалення системи забезпечення фінансової безпеки комерційного банку.

Алгоритм функціонування такої системи наведено на рис. 4, що сприятиме попередженню виникнення загрозливих ситуацій і недопущенню появи їх наслідків.

Однак слід зазначити, що в такому разі система функціонуватиме лише в об'єктивних умовах внутрішнього та зовнішнього середовища. За навмисного втручання, фальшування інформації вона дестабілізується. Тоді для вчасної діагностики та виходу з кризи необхідною та першочерговою умовою є пошук джерела фальсифікації та його нейтралізація. Лише після цього система зможе працювати у звичному режимі.

Висновки з проведеного дослідження. Під системою забезпечення безпеки комерційного банку слід розуміти сукупність об'єктів, суб'єктів, принципів, функцій, методів оцінювання та механізму зміцнення безпеки банку, що підпорядковані спільній меті та поставленим завданням попередження загроз та протидії ним, зміцнення позицій банку на ринку, як внутрішньому, так і зовнішньому, підвищення ефективності його діяльності. Система забезпечення фінансової безпеки комерційного банку посідає одне з ключових місць у системі управління банком. Сполучною ланкою між ними, відповідно до вартісно-орієнтованого підходу, є оцінювання вартості банку, що передбачає врахування вартісного підходу під час формування кожного елемента системи. Таким чином, основною метою системи забезпечення фінансової безпеки банку має бути зміцнення безпеки через нарощування вартості капіталу банку, недопущення її зниження як основної цінності та мети діяльності.

Алгоритм функціонування системи забезпечення фінансової безпеки комерційного банку передбачає проведення діагностики діяльності

Рис. 4. Алгоритм функціонування системи забезпечення фінансової безпеки комерційного банку

Джерело: побудовано авторами за джерелом [26, с. 35–37]

та рівня безпеки банку. За позитивного результату банк продовжує роботу у звичному режимі, а за виявлення недостатнього рівня безпеки необхідно пройти низку етапів, з яких заключним етапом є оцінювання результативності самої системи, її вдосконалення та повернення до початкового етапу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Адаменко С.І. Характеристика та класифікація загроз у банківській системі України. *Стратегічна панорама*. 2004. № 4. С. 48–52.
2. Мігус (Шульга) І.П. Економічна безпека емісійної діяльності акціонерних товариств : монографія. Черкаси : ТОВ «МАКЛАУТ», 2010. 425 с.
3. Побережний С.М., Пластун О.Л., Болгар Т.М. Фінансова безпека банківської діяльності : навчальний посібник. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. 112 с.
4. Шпильовий Б.В. Структура та складові елементи системи фінансово-економічної безпеки банківських установ. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 2. С. 632–637.
5. Яременко С.М. Забезпечення економічної безпеки діяльності банків : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Київ, 2010. 20 с.
6. Штаер О.М. Напрямки забезпечення та основні складові економічної безпеки банку. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2011. № 2 (11). С. 263–270.
7. Сніщенко Р.Г. Механізм формування системи фінансової безпеки банку. *Економіка і регіон*. 2012. № 6 (37). С. 136–140.
8. Барановський О.І. Банківська безпека: проблема виміру. *Економічне прогнозування*. 2006. № 1. С. 7–32.
9. Болгар Т.М. Фінансова безпека банків в умовах ринкової трансформації економіки України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08 ; ДВНЗ «УАБС НБУ». Суми, 2009. 22 с.
10. Сороківська З.В. До питання фінансової безпеки банку в умовах світової економічної кризи. *Економічний аналіз*. 2011. Вип. 8. Ч. 1. С. 404–408.
11. Васильчак С.В., Моцьо Р.Ю. Економічна безпека банків та методи її забезпечення. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. Вип. 19.12. С. 287–293.
12. Домашова Д.В., Самошина Е.О. Формирование оптимальной стратегии системы обеспечения экономической безопасности коммерческого банка. *Безопасность информационных технологий*. 2011. № 4. С. 93–96.
13. Зачосова Н.В. Кадровий менеджмент у системі економічної та фінансової безпеки комерційного банку. *Сучасна економіка*. 2011. Вип. 5. С. 14–25.
14. Колодізев О.М., Штаер О.М. Формування універсальної системи оцінки економічної безпеки банку. *Проблеми економіки*. 2011. № 2. С. 67–75.
15. Мильяев П.В. Экономическая безопасность коммерческого банка в системе национальной безопасности государства. *Аудит и финансовый анализ*. 2010. № 2.
16. Різник Н.С., Воробйова І.А. Оцінка та шляхи забезпечення економічної безпеки банку. *Економічні науки. Серія: Облік і фінанси*. 2008. № 5 (20). Ч. 2.

17. Епіфанов А.О., Леонов С.В., Хабер Й.В. Вартість банківського бізнесу : монографія. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ». 295 с.

REFERENCES:

1. Adamenko S.I. (2004) Kharakterystyka ta klasyfikacija zagroz u bankivskij systemi Ukrainy [Characterization and classification of threats in the banking system of Ukraine]. Strateghichna panorama [Strategic panorama], no. 4, pp. 48–52.

2. Mighus (Shuljgha) I.P. (2010) Ekonomichna bezpeka emisijnosti dijalnosti akcionerlykh tovarystv : monohrafija [Economic security of emission activities of joint-stock companies]. Cherkasy : TOV “MAKLAUT”, 425 p.

3. Poberezhnyj S.M., Plastun O.L., Bolghar T.M. (2010) Finansova bezpeka bankivskoj dijalnosti : navch. posib [Financial security of banking activity]. Sumy : DVNZ “UABS NBU”, 112 p.

4. Shpyljovj B.V. (2016) Struktura ta skladovi elementy systemy finansovo-ekonomichnoji bezpeky bankivskijkh ustanov [Structure and constituent elements of the system of financial and economic security of banking institutions]. Ekonomika i suspiljstvo [Economics and Society], vol. 2, pp. 632–637.

5. Jaremenko S.M. (2010) Zabezpechennja ekonomichnoji bezpeky dijalnosti bankiv [Ensuring economic safety of banks activity] avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk : spec. 08.00.08 “Ghrosi, finansy i kredyt”. K., 20 p.

6. Shtajer O.M. (2011) Naprjamky zabezpechennja ta osnovni skladovi ekonomichnoji bezpeky banku [Directions of security and basic components of the bank’s economic security]. Jevropejskij vektor ekonomichnogho rozvytku [European vector of economic development], no. 2 (11), pp. 263–270.

7. Snishhenko R.Gh. (2012) Mekhanizm formuvannja systemy finansovoji bezpeky banku [The mechanism of formation of the system of financial security of the bank]. Ekonomika i rehion [Economy and region], no. 6 (37), pp. 136–140.

8. Baranovskij O.I. (2006) Bankivska bezpeka: problema vymiru [Banking security: the measurement problem]. Ekonomichne prohnozuvannja [Economic forecasting], no. 1, pp. 7–32.

9. Bolghar T.M. (2009) Finansova bezpeka bankiv v umovakh rynkovoji transformaciji ekonomiky Ukra-

jiny [Financial safety of banks in conditions of market transformation of economy of Ukraine] avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk : spec. 08.00.08. Sumy : DVNZ “UABS NBU”, 22 p.

10. Sorokivskja Z.V. (2011) Do pytannja finansovoji bezpeky banku v umovakh svitovoji ekonomichnoji kryzy [To the issue of financial security of the bank in the conditions of the global economic crisis]. Ekonomichnyj analiz [Economic analysis], vol. 8, no. 1, pp. 404–408.

11. Vasylychak S.V., Mocjo R.Ju. (2009) Ekonomichna bezpeka bankiv ta metody jiji zabezpechennja [Economic security of banks and methods of its provision]. Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy [Scientific herald of NLTU of Ukraine], vol. 19.12, pp. 287–293.

12. Domashova D.V., Samoshina E.O. (2011) Formirovanie optimal’noj strategii sistemy obespecheniya ekonomicheskoy bezopasnosti kommercheskogo banka [Formation of optimal strategy of the system of economic security of a commercial bank]. Bezopasnost’ informatsionnykh tekhnologiy [Security of information technology], no. 4, pp. 93–96.

13. Zachosova N.V. (2011) Kadrovij menedzhment u systemi ekonomichnoji ta finansovoji bezpeky komercijnogho banku [Personnel management in the system of economic and financial security of a commercial bank]. Suchasna ekonomika [Modern economy], vol. 5, pp. 14–25.

14. Kolodizjev O.M., Shtajer O.M. (2011) Formuvannja universal’noji systemy ocinky ekonomichnoji bezpeky banku [Formation of a universal system for assessing the bank’s economic security]. Problemy ekonomiky [Problems of the economy], no. 2, pp. 67–75.

15. Milyaev P.V. (2010) Ekonomicheskaya bezopasnost’ kommercheskogo banka v sisteme natsional’noj bezopasnosti gosudarstva [Economic security of a commercial bank in the system of national security of the state]. Audit i finansovyj analiz [Audit and financial analysis], no. 2.

16. Riznyk N.S., Vorobjova I.A. (2008) Ocinka ta shljakhy zabezpechennja ekonomichnoji bezpeky banku [Estimation and ways of providing economic safety of the bank]. Ekonomichni nauky. Ser.: Oblik i finansy [Economic Sciences. Ser.: Accounting and Finance], vol. 5 (20), no. 2.

17. Jepifanov A.O., Leonov S.V., Khaber J.V. ta in. Vartistj bankivskogho biznesu [Value of banking business]. Sumy : DVNZ “UABS NBU”, 295 p.